

öszöndijakkal és pihentető hazafias megbízásokkal s látott el nyugdíjas hivatal-
okkal. A Szép Szó minden egyes száma egy pénzügyi és rendőri akadályversenyen
aratott kinos fél-diadal eredménye volt, de az volt igazában minden szerkesztőjének
minden napja - minden ebéd, amelyet József Attila vagy Berda József vagy Gáspár
Zoltán elkölthetett, minden óra, melyet Fejtő Ferenc vagy K. Havas Géza szabadlábbon
tölthetett, minden negyed óra, melyet Ignotus Pál az ujságírói hajsza s a folyóí-
ratra való pénzért, meg a még nála is nyomorultabb barátok elhelyezéséért, díjazá-
sáért, esetleg orvosi kezeléséért folytatott tárgyalás és vitatkozás közt, megmaradt
időből a szerkesztésben való asszisztálásra és cikkírásra fordíthatott. Uram, én
néha azon tűnődöm, nem ez elől emigráltam-e Angliába!

Meg fogja bocsátani, hogy ezzel a méltatlanul alanyi felkiáltással le is
zárom mondanivalómat. Talán sikerült tisztáznom, hogy nem gondolok magamra és
társaimra úgy, mint akik csalhatatlanoknak bizonyultak a legcsalárdabb napokban;
hiszem, hogy sok tévedést követtünk el; s ezeknek során ~~XXXXXXXXXXXX~~ azokat
a lélektani okokat is, amelyek nem ugyan engem, de néhány igen meghitt barátomat,
rendőrileg félholtra pofozottakat, mint Fejtő, s ugyancsak többször lefogottakat
és üldözötteket, mint József Attila, a kommunista sejtekkel való meghasonlásuk
után "higgadt"-ságuk némileg gyermekekes fitogtatására s egykori társaikkal szemben
türelmetlen ünigazoló hajlandóságra készítették. De mindenkinek el kell ismernie,
hogy sohasem voltak, még egy gesztus erejéig sem, "renegátok"; mindig arra törekedtek
a másik szellemi világról közénk érkezett Hárváth Bélával együtt, hogy a hit és
kétkedés, művészet és gondolat, hagyomány és forradalom egyetemes és nemzeti egy-
ségét teremtsék meg és szolgálják, hogy a kommunista és szociáldemokrata, szocialis-
ta és individualista, agnosztikus és keresztény közti különbséget az eszményi
vita szíjére emeljék, s feloldják a fasizmus és a reakció ellen való küzdelem
bajtársi és elvbaráti közösségében. A Szép Szónak, ha volt érdeme, az volt, hogy
ettől a vezérlő szándéktól soha egy tapodtat sem tágitott; hogy, ezt Ön is megállá-
pitja, "a modern reakció nyílt vagy elkendőzött elméleteinek kérdésében" nem ismert
tréfát. Ennél jobbat nem tehettük; hogy a jót jobban tehettük volna, arról magam is
meg vagyok győződve.

Elnézést ezért a hosszú levélért - fele ilyen hosszúnak sem szántam. Ha
fárasztó is elolvasni, szeretném, ha mentségemül fogadná el a céljai, érvei és
személye iránt érzett nagyrabecsülésemet.

Készséges hive

Ignotus Pál

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

*Lukács György professzor úrnak
Budapest*